

ЛІНГВОКОГНІТИВНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ЕМОТИВНИХ МЕНТАЛЬНИХ СФЕР РАДІСТЬ, СУМ ТА ОСТРАХ У НАЇВНИХ МОВНИХ КАРТИНАХ СВІТУ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУР

LINGUO-COGNITIVE CONCEPTUALIZATION OF EMOTIVE MENTAL SPHERES OF JOY, SADNESS AND FEAR IN NAIVE LINGUISTIC PICTURES OF THE WORLD OF REPRESENTATIVES OF UKRAINIAN AND ENGLISH LINGUO-CULTURES

Гончарова І.С.,

orcid.org/0000-0001-8356-4298

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри зарубіжної філології

Навчально-наукового інституту філології та журналістики

Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського

Стаття присвячена вивченню особливостей лінгвокогнітивної концептуалізації емотивних ментальних сфер РАДІСТЬ, СУМ та ОСТРАХ у наївних мовних картинах світу представників української та англійської лінгвокультури. Авторка виходить із розуміння того, що універсальними є емотивні значення, які відображають основні людські емоції, а лексичне вираження, яке конкретизує їх із різним ступенем глибини й у різних аспектах, може мати національну (лінгвокультурну) специфіку.

Вивчення особливостей лінгвокогнітивної концептуалізації емотивних ментальних сфер проводилося авторкою на основі опитування, мета якого полягала у виявленні загальних закономірностей і національних особливостей лінгвокогнітивної концептуалізації лінгвоментальної антропосфери у наївній мовній картині світу носіїв української та англійської лінгвокультури.

Дослідниця наголошує, що емотивна ментальна сфера є сукупністю ментальних одиниць високого ступеня абстракції, яка виконує функцію метапсихічної регуляції й відображає в мовній свідомості (лінгвокультурі) багатовіковий досвід інтроспекції етносу у вигляді загально-універсальних і культурно-специфічних уявлень про емоційні переживання, які інтегрують у собі мовна, концептуальна й емоційна картини світу, і що емотивна ментальна сфера визначається такими соціально-культурними й психологічними характеристиками конкретного співтовариства людей як традиції, звичаї, характер, особливості побуту, стереотипи мислення, моделі / зразки поведінки, які історично складаються на протязі всього розвитку, становлення тієї або іншої етнічної спільноти.

Аналіз результатів проведеного у дослідженні опитування підтвердив гіпотезу авторки про те, що емотивні ментальні сфери РАДІСТЬ, СУМ, ОСТРАХ у структурі загальної лінгвоментальної антропосфери в українській і англійській лінгвокультурах переважно носять універсальний характер, а існуючі особливості їх лінгвокогнітивної концептуалізації у різних наївних мовних картинах світу зумовлені насамперед низкою культурно-історичних, соціально-економічних і військово-політичних факторів.

Ключові слова: лінгвокогнітивна концептуалізація, емотивні ментальні сфери РАДІСТЬ, СУМ та ОСТРАХ, наївні мовні картини світу, українська та англійська лінгвокультури.

The article deals with the analysis of the peculiarities of linguo-cognitive conceptualization of the emotive mental spheres of JOY, SADNESS and FEAR in the naive linguistic pictures of the world of the representatives of the Ukrainian and English linguo-cultures. The author assumes that emotive meanings which reflect the main human emotions can have a universal character whereas their lexical expressions which concretize them with a different level of depth and in different aspects may have a national (linguo-cultural) specificity.

The analysis of the peculiarities of linguo-cognitive conceptualization of emotive mental spheres was made on the basis of a survey conducted by the author the aim of which lay in defining general regularities and national peculiarities of the linguo-cognitive conceptualization of the linguo-mental anthroposphere in the naive linguistic picture of the world of the representatives of the Ukrainian and English linguo-cultures.

The researcher emphasizes that the emotive mental sphere represents a combination of mental units of a high level of abstraction which performs the function of a metapsychic regulation and reflects in the language consciousness (linguo-culture) a centuries-old experience of introspection of a nation in the form of generally universal and culturally specific understandings of emotions which are integrated in the linguistic, conceptual and emotional pictures of the world and that the emotive mental sphere is characterized by such social and cultural and psychological factors of a concrete community of people as traditions, customs, peculiarities of mode of life, stereotypes of thinking, patterns of behavior, etc. which are formed during the development of a certain ethnic community.

The analysis of the results of the survey conducted within the framework of this research proved the hypothesis put forward by the author that the emotive mental spheres of JOY, SADNESS and FEAR in the general structure of the linguo-mental anthroposphere in the Ukrainian and English linguo-cultures mainly have a universal character while the existing peculiarities of their linguo-cognitive conceptualization in different naive linguistic pictures of the world are preconditioned by a number of cultural and historic, social and economic, military and political factors.

Key words: linguo-cognitive conceptualization, emotive mental spheres of JOY, SADNESS and FEAR, naive linguistic pictures of the world, Ukrainian and English linguo-cultures.

Постановка проблеми. Одне з ключових завдань сучасної когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, типологічного мовознавства полягає у вивченні особливостей лінгвокогнітивної категоризації та концептуалізації різноманітних лінгвоментальних сфер. Враховуючи антропоцентричний характер сучасних лінгвістичних досліджень, особливої значущості набуває проблема аналізу лінгвокогнітивної концептуалізації емотивних лінгвоментальних сфер, адже емоції пронизують усі сфери життя людини і знаходять своє відображення у мовах і лінгвокультурах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Когнітивні аспекти емоцій, їх концептуалізація, категоризація й вербалізація займають значне місце серед сучасних лінгвістичних досліджень (роботи Л. Бабенка [1], О. Вольф [2], І. Вотякової [3], М. Гончарук [4], М. Даньків [5], С. Зайкиної [6], К. Ізарда [7], В. Карасика [8], Н. Красавського [9], О. Малярчук [10], І. Сироткиної [11], В. Шаховського [12; 13], О. Шмельова [14], П. Екмана [15], Р. Плучика [16], А. Вежбицької [17]).

Українські та зарубіжні вчені наголошують, що емотивна ментальна сфера є сукупністю ментальних одиниць високого ступеня абстракції, яка виконує функцію метапсихічної регуляції й відображає в мовній свідомості (лінгвокультурі) багатомісний досвід інтроспекції етносу у вигляді загально-універсальних і культурно-специфічних уявлень про емоційні переживання, які інтегрують у собі мовна, концептуальна й емоційна картини світу. Слід підкреслити, що емотивна ментальна сфера визначається такими соціально-культурними й психологічними характеристиками конкретного співтовариства людей як традиції, звичаї, характер, особливості побуту, стереотипи мислення, моделі / зразки поведінки, які історично складаються на протязі всього її розвитку, становлення тієї або іншої етнічної спільноти. Їхнє урахування є важливим для лінгвокультурологічних робіт, зокрема для адекватного вивчення особливостей лінгвокогнітивної концептуалізації лінгвоментальних емотивних сфер у різних лінгвокультурах.

Постановка завдання. У цьому дослідженні авторка виходить із розуміння того, що універсальними є емотивні значення, які відображають основні людські емоції, а лексичне вираження, яке конкретизує їх із різним ступенем глибини й у різних аспектах, може мати національну (лінгвокультурну) специфіку.

Мета статті – проаналізувати особливості лінгвокогнітивної концептуалізації емотивних ментальних сфер РАДІСТЬ, СУМ, ОСТРАХ

у найвних мовних картинах світу представників української та англійської лінгвокультур за даними проведеного авторкою опитування.

Вивчення особливостей лінгвокогнітивної концептуалізації емотивних ментальних сфер проводилося на основі опитування, мета якого полягала у виявленні загальних закономірностей і національних особливостей лінгвокогнітивної концептуалізації лінгвоментальної антропосфери у найвній мовній картині світу носіїв української та англійської лінгвокультур. Всього в опитуванні було задіяно 331 особу, з них 172 були представниками української лінгвокультури, а 159 – носіями англійської лінгвокультури.

Аналіз анкет проводився за допомогою комп'ютерних засобів обробки даних, включаючи використання автоматичних розрахунків критерію Пірсона χ^2 із метою підтвердження наявності або відсутності статистично значущих відмінностей особливостей концептуалізації лінгвоментальних емотивних сфер між представниками лінгвокультур, які вивчалися.

Виклад основного матеріалу. Для вивчення особливостей лінгвокогнітивної концептуалізації емотивних ментальних сфер у найвній мовній картині світу учасникам опитування була запропонована анкета, яка складалася із 7 питань відкритого типу. Респонденти повинні були дати власні визначення таким поняттям як «радість», «сум» і «страх», підібрати синоніми до цих слів у відповідних мовах, виразити свої асоціації з цими словами (слово-стимул – слово-реакція), відповісти на запитання «Що зазвичай викликає у Вас радісні почуття?», «Що викликає у Вас сум?», «Чого Ви боїтеся найбільше?»

Універсальність таких емотивних понять як «радість», «сум», «страх» не викликає сумнівів: усі вони представлені в лексико-семантичному плані у вокабулярах української та англійської мов. Певні відмінності спостерігаються у кількісних та якісних характеристиках їх лінгвокогнітивних особливостей концептуалізації за досліджуваними лінгвокультурами.

Найскладнішим завданням для учасників опитування виявилось питання, у якому потрібно було дати власні визначення поняттям радості, суми й страху. Майже половина респондентів з усіх лінгвокультур або залишили це питання зовсім без відповіді, або намагалися дати свої визначення не всім поняттям. У тих же анкетах, де це питання отримало необхідні відповіді, ситуація теж залишалася досить неоднозначною. Більшість респондентів, носіїв української та англійської лінгвокультур, описуючи універ-

сально-емотивні концепти, або визначали їх за допомогою синонімів («радість – це щастя», «сум – це журба», “bravery means boldness”), або вдавалися до допомоги описових конструкцій із вказівкою конкретних особистих життєвих прикладів («радість – це коли вся родина збирається вдома», “fear is when I have to spend a night alone in the empty house”). Правильні (словникові) або близькі до словникових дефініції були виявлені менш ніж у 20% анкет, заповнених представниками української та англійської лінгвокультур, відповідно у 19,17% українців та 17,82% англійців респондентів.

Отримані у такий спосіб дані дозволяють дійти до такого висновку. Емотиви «радість», «сум», «страх» носять універсальний лінгвокогнітивний характер у представників української та англійської лінгвокультур, маючи відповідні лексико-семантичні втілення в усіх досліджуваних авторкою мовах. Однак особливістю їх лінгвокогнітивної концептуалізації в наївних мовних картинах світу носіїв цих мов є те, що вони присутні в мовній свідомості представників цих лінгвокультур не стільки на рівні абстрактного сприйняття таких емоцій, скільки на рівні їх конкретно-почуттєвого особистісного переживання, що також носить універсальний характер.

Особливий інтерес для цього наукового дослідження мали відповіді респондентів на запитання анкети, де їх просили дати асоціації (перше слово, яке спаде на думку) поняттям «радість», «сум», «страх» у відповідних мовах.

Основні відповіді носіїв досліджуваних лінгвокультур і кількісні дані представлені у таблицях (табл. 1, 2, 3).

Таблиця 1

Асоціації зі словом *радість (joy)* за даними проведеного опитування у носіїв української та англійської лінгвокультур

Українська лінгвокультура		Англійська лінгвокультура	
слово-реакція	%	слово-реакція	%
Щастя	54,77	Happiness	40,02
Задоволення	42,22	Family	24,22
Дім	25,61	Friends	18,17
Свято	23,89	Love	13,99
Посмішка	18,89	Leisure	10,11
Сміх	8,21	Holidays	8,63

Отримані дані дозволяють говорити про те, що емотивна ментальна сфера РАДІСТЬ асоціюється у представників української та англійської лінгвокультур у першу чергу із щастям і задоволенням (у середньому близько 47% відпові-

дей) і родиною (укр. *дім*, англ. *family*) – близько 25% відповідей. Варто звернути увагу й на деяку семантичну різницю в асоціаціях радості, пов'язаних із родиною, у представників української лінгвокультури й носіїв англійської мови. Справа в тому, що укр. *дім* є більш широким семантичним поняттям порівняно з англ. *family*. У ньому об'єднані не тільки близькі родичі (батьки, діти), але й сімейне вогнище, сімейний затишок, приміщення, у якому спільно проживають родичі й ведуть сумісне господарювання.

Для представників української лінгвокультури асоціація радості також часто пов'язана із позитивно-емоційними міміко-дихальними рухами людини (*посмішка*, *сміх*) – 13% відповідей респондентів. А от у багатьох представників англійської лінгвокультури радість асоціюється із друзями (18%) і ще ширше – з любов'ю (14%). Аналізуючи отримані дані, автор дійшла висновку, що лінгвокогнітивні асоціації в емотивній ментальній сфері РАДІСТЬ у представників усіх досліджуваних лінгвокультур виявляють яскраво виражену семантичну схожість із незначними відмінностями лінгвокультурологічного плану.

Таблиця 2

Асоціації зі словом *сум (sadness)* за даними проведеного опитування у носіїв української та англійської лінгвокультур

Українська лінгвокультура		Англійська лінгвокультура	
слово-реакція	%	слово-реакція	%
Журба	41,08	Death	44,71
Горе	37,88	Loneliness	39,03
Сльози	33,41	Loss	19,72
Відчай	15,06	Unhappiness	17,55
Самотність	13,12	Poverty	10,13
Горе	9,17	Darkness	7,32

Як бачимо з табл. 2, негативна емоція сума здебільшого асоціюється у представників української та англійської лінгвокультур зі смутком, горем, самотністю (в середньому близько 40% відповідей). Вираження суму для українців є сльози – близько 33% відповідей. Для носіїв англійської мови сум пов'язаний зі смертю (в середньому близько 45% відповідей).

Слід зазначити, що у відповідях респондентів за всіма досліджуваними лінгвокультурами виявлено досить очевидну семантичну варіативність у сприйнятті суму порівняно, наприклад, із асоціаціями радості, що підтверджує думку низки вчених про те, що зони позитивного й негативного на шкалі емоційної оцінки розподіляються нерівномірно (Вольф, 2009, с. 223): негативні емоції мають

значно більший арсенал мовних засобів вираження порівняно з емоціями позитивного спектру.

Така кількісна асиметрія пояснюється тим, що позитивний емоційний стан людини оцінюється нею як належне, як щось само собою зрозуміле, у той час як негативні емоції викликають у мовній свідомості людини різку відповідну реакцію, результатом чого стає різноманіття лексико-граматичних засобів вираження таких емоцій. Ця властивість мовної свідомості людини має універсальний характер у, як показують результати цього опитування, чітко досліджуваних лінгвокультурах.

Загалом аналіз відповідей учасників опитування дозволяє зробити висновок про те, що особливостями лінгвокогнітивної концептуалізації емотивної ментальної сфери СУМ в українській та англійській лінгвокультурах є те, що у найвісних мовних картинах світу простежується семантична схожість у мовній репрезентації цієї сфери, вона чітко виявляє універсальну семантичну різноманітність лексичних засобів свого вираження.

Таблиця 3

Асоціації зі словом *острах* (*fear*) за даними проведеного опитування у носіїв української та англійської лінгвокультур

Українська лінгвокультура		Англійська лінгвокультура	
слово-реакція	%	слово-реакція	%
Війна	62,02	Terror	48,07
Боязнь	41,55	Fright	30,38
Переляк	27,22	Danger	26,12
Темрява	16,81	Threat	20,15
Слабкість	10,38	Uncertainty	11,74
Втрата	7,77	Insecurity	11,02

Найістотніші відмінності в особливостях лінгвокогнітивної концептуалізації емотивних ментальних сфер за даними проведеного опитування було виявлено саме у сфері остраху. Так, асоціацією остраху для переважної більшості українців, які брали участь в опитуванні (більше 61%), є війна. Це ймовірно пов'язано зі збройним конфліктом на території України, який триває з початку 2014 року. Крім цього, носії української лінгвокультури пов'язують острах із темрявою й втратою (близько 30% відповідей), що відбиває основні характеристики й наслідки війни, як у прямому, так і в переносному значеннях.

Практично половина носіїв англійської лінгвокультури (майже 48%) пов'язують острах із терором і актами тероризму. Така реакція респондентів є наслідком терористичних атак 11 вересня 2001 року й наступних терористичних актів, здійснених на території США, а також постійно вини-

каючих там терористичних погроз. Саме тому загроза й відсутність безпеки (*threat, insecurity*) є основними асоціаціями страху ще для більш ніж 30% респондентів-американців.

Аналізуючи отримані результати анкетування, автор дійшла такого висновку. Особливістю лінгвокогнітивної концептуалізації емотивної ментальної сфери ОСТРАХ у найвісних мовних картинах миру представників української та англійської лінгвокультур є очевидна лексико-семантична різноманітність її асоціацій за лінгвокультурами, які вивчаються, що зумовлено культурно-історичними, соціально-економічними й військово-політичними факторами.

На запитання анкети «Що викликає у Вас радісні почуття?», «Що викликає у Вас сум?», «Чого Ви боїтеся найбільше?» автор отримала різноманітні відповіді від носіїв української та англійської лінгвокультур. На відміну від попередніх питань анкети, де учасникам опитування було необхідно дати власні визначення поняттям, які позначають позитивні й негативні емоції, дати синоніми словам, що їх виражають, ці питання мали чітко виражену конкретно-особистісну орієнтацію: респондентам необхідно було вказати, які саме події і явища в їхньому житті викликають радісні відчуття, чого саме кожний із них боїтеся у своєму житті. Отримані дані автор згрупувала окремо за кожною досліджуваною лінгвокультурою.

Так, носії української мови й культури називали такі події (явища, об'єкти), які викликають у них емоцію радості: свята, торжества (Новий рік, День Перемоги, День народження) – 75,22%; спілкування з батьками, дітьми, близькими родичами – 68,13%; зустрічі з друзями – 49,15%; подарунки – 44,78%; кохана людина (близький родич або друг) – 37,06%; гарна погода – 34,03%; смачна їжа – 30,51%; народження дитини – 23,16%; гроші (матеріальна винагорода) – 17,28%; приємні спогади – 12,19%; моральне задоволення – 11,66%.

У носіїв англійської лінгвокультури радісні емоції є наслідком таких подій: being with the family and friends – 73,42%; pastime and entertainments (singing, dancing, music, etc.) – 67,74%; celebrations (birthday parties, marriages, etc.) – 47,61%; love – 36,36%; sports and leisure – 20,80%; food and drinks – 16,03%; spending time in good weather – 15,82%; eating tasty food – 11,43%; good weather – 10,88%.

Незалежно від мови й культури респонденти зазнають радісних відчуттів з приводу спілкування з родиною й друзями, любові, свят і подарунків, смачної їжі й гарної погоди, матеріального благополуччя й морального задоволення.

При цьому спектр подій, матеріальних і духовних явищ, у результаті яких представники досліджуваних лінгвокультур зазнають радості, є досить широкою, однак якісних відмінностей не спостерігається між представниками цих лінгвокультур.

Очевидним є той факт, що низка подій (станів), які, за відповідями респондентів, можуть викликати в них емоцію радості, збігаються в кількісному відношенні відповідей у представників всіх досліджуваних лінгвокультур. Так, матеріальне благополуччя (винагорода, гроші) є однаковою причиною радості для українців і англомовних осіб (діапазон відповідей від 10% до 17%). Смачна їжа також є універсальним стимулом радісних емоцій для наших респондентів (діапазон відповідей від 11% до 30%).

Сум у представників української лінгвокультури є результатом таких подій і явищ: невдача – 59,72%; хвороба (власна або близьких людей) – 51,10%; несправедливість – 41,25%; погана погода – 24,63%; поганий настрій – 20,96%; погані спогади – 15,28%.

Події, які викликають сум у носіїв англійської мови, є такими: death of relatives and friends – 74,21%; quarrels, break-ups within close relationships – 62,32%; poor health – 45,13%; injustice – 41,58%; suffering – 32,05%; disappointment – 19,86%; lack of money – 15,79%; poverty – 11,55%.

Отримані дані демонструють, що негативна емоція суму у представників української та англійської лінгвокультур виникає здебільшого в результаті хвороби, невдачі, несправедливості, розставання із близькими людьми й друзями, через погану погоду, їжу й настроїв, незадоволеності із приводу свого матеріального становища. Низка подій (станів), які викликають сум у носіїв двох досліджуваних лінгвокультур, має приблизно однакову кількісну репрезентацію. Йдеться про такі відповіді респондентів як несправедливість, погана погода, погана їжа, які відрізняються у відповідях учасників експерименту в межах близько 10%. Хвороба (власна або рідної людини) або смерть близької людини чи родича як причина суму присутня приблизно у 60% анкет, заповнених респондентами.

Досить значні кількісні відмінності спостерігаються у відповідях респондентів двох лінгвокультур, що аналізуються, які назвали невдачу як приклад події, що викликає в них емоцію суму.

У процесі опитування також з'ясувалося, що респонденти з української лінгвокультури найбільше бояться переважно смерті – 74,07%; війни – 60,19%; приниження – 50,93%; втрати близьких людей – 40,74%; старості – 44,85%; темряви – 34,19%; залежності від інших людей – 19,12%; небезпечних тварин, комах, рептилій – 15,46%; невиліковних хвороб – 10,44%.

Представники англійської лінгвокультури найбільше бояться death (personal and that of the close ones) – 71,26%; being attacked – 61,49%; losing physical or mental health – 47,70%; cruelty in the world – 35,63%; dangerous animals – 24,88%; future – 20,95%; ghosts – 12,45%. Очевидно, що респонденти загалом бояться того самого: смерті (власної й близьких людей), війни, жорстокості, агресії з боку інших людей і тварин.

Незважаючи на те, що носії досліджуваних лінгвокультур бояться практично того самого, кількісна репрезентація цих страхів має статистично значимі відмінності. Зрозуміло, що причини цих відмінностей лежать поза лінгвістикою, а зумовлені насамперед історичними, соціально-економічними й військово-політичними факторами. Так, якщо смерть (власна або близьких людей) є так сказати універсальним страхом для українців і англійців, то відносно війни, жорстокості, насильства й агресії очевидно виявляються відмінності в сприйнятті носіями різних лінгвокультур. Американці й українці значно більше бояться війни порівняно з британцями й австралійцями, причиною чого, напевно, є серія терористичних актів на території США за останні 10-20 років і збройний конфлікт на сході України. Жорстокість є більш вагомою причиною страхів носіїв англійської лінгвокультури порівняно з українцями, мабуть, внаслідок тих же терористичних актів і погроз, з якими ці країни постійно зустрічаються з початку нового тисячоліття.

Висновки. Аналіз результатів проведеного опитування підтвердив гіпотезу про те, що емотивні ментальні сфери РАДІСТЬ, СУМ, ОСТРАХ у структурі загальної лінгвоментальної антропосфери в українській і англійській лінгвокультурах переважно носять універсальний характер, а існуючі особливості їх лінгвокогнітивної концептуалізації у різних наївних мовних картинах світу зумовлені здебільшого низкою культурно-історичних, соціально-економічних і військово-політичних факторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабенко Л.Г. Лексические средства обозначения эмоции в русском языке. Свердловск : Изд-во Урал. ун-та, 1989. 184 с.
2. Вольф Е.М. Функциональная семантика. Описание эмоциональных состояний // Функциональная семантика оценки / [вступ. ст. Н.Д. Арутюновой, И.И. Чельшевой]. М. : Книжный дом «ЛИБРКОМ», 2009. С. 214–246.
3. Вотякова И.А. Концепт «страха» в русском языке // *Вестник Удмурдского университета. Серия: История и филология*. Вып. 4, 2014. С. 179–183.
4. Гончарук М.М. До проблеми поняття «емоція» у лінгвістиці // *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. 2012. Вип. 1. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. С. 30–39.
5. Даньків М. Особливості побудови номінативного поля емоційного концепту «страх» (на матеріалі перської та української мов) // *Вісн. Львів. ун-ту. Серія: Філологічна*. 2011. Вип. 54. С. 87–92.
6. Зайкина С.В. Эмоциональный концепт «страх» в английской и русской лингвокультурах. Сопоставительный аспект : автореф. дис. на соиск. ученой степ. канд. филол. наук: спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое, сопоставительное языкознание». Волгоград, 2004. 20 с.
7. Изард К.Э. Психология эмоций; пер. с англ. СПб : Питер, 2000. 464 с.
8. Карасик В. И. Языковые ключи. М. : Гнозис, 2009. 406 с.
9. Красавский Н.А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах : монография. М. : Гнозис, 2008. 373 с.
10. Малярчук О.В. Емоційний концепт щастя: етимологічні та структурні характеристики // *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. Житомир. 2017. № 2(74). С. 132–138.
11. Сироткина И.В. Репрезентация фразеосемантического поля «печали» в русском и английском языках: структурный и семантический аспекты : дис. канд. филол.: 10.02.20; Челябин. гос. пед. ун-т., Тобольск, 2012. 257 с.
12. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций : монография. М. : Гнозис, 2008. 416 с.
13. Шаховский В.И. Эмоции: Долингвистика, лингвистика, лингвокультурология. Изд. 2-е. М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2013. 128 с.
14. Шмелев А.Д. Грусть и печаль: сходства и различия // *Русская речь*. 2014. № 1. С. 44–51.
15. Ekman P. Basic emotions // *Handbook of cognition and emotion / edited by T. Dalgleish, M. Power*. Sussex, UK : Wiley, 1999. P. 45–60.
16. Plutchik R. *The Emotions: Facts, Theories and a New Model*. New-York : Random House, 1962. 228 p.
17. Wierzbicka A. *Emotions across Languages and Cultures: Diversity and Universals*. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 349 p.